

Välkommen till ett kunskapsseminarium om kortutbildades utmaningar och behov

En förstudie finansierad av Svenska ESF-rådet
Arbetsmarknadsförvaltningen Stockholms stad

Lisa Alm, områdeschef
Kompetensförsörjning och utveckling,
Vuxenutbildning Stockholm

Välkommen till kunskapsseminarium

Kortutbildades utmaningar och behov

- Introduktion och bakgrund
- Föreläsning av Fanny Forsberg Lundell
- Redovisning av nuläge i förstudien
- Paus med fika – slut på digital del
- Reflektioner och samtal
- Sammanfattning och avslutning

Varför vill vi göra en förstudie om kortutbildade?

- Prioriterad grupp i Stockholms stad.
- Fortsatt svårt för målgruppen att etablera sig på arbetsmarknaden.
- Stort utanförskap för den som saknar förmågan att läsa och skriva.
- Bidra till att uppfylla målen i RUF5 2050 och Agenda 2030.
- Kort eller ingen tidigare skolbakgrund har blivit ett hinder för fortsatt utbildning.
- Saknas samverkan runt eleven för bättre förutsättningar.

Finns det något vi kan göra annorlunda för att stärka elevernas möjligheter till delaktighet i samhälls- och arbetsliv?

Fanny Forsberg Lundell

Professor, Stockholms universitet och forskare, RATIO

”Alla ska snabbt lära sig svenska”

Fanny Forsberg Lundell och Philip Rehnberg

RATIO

Näringslivets
forskningsinstitut

Introduktion

- Varför denna rapport? Varför är det svårt för många att snabbt lära sig svenska?
- Sedan 2019 ett tydligt fokus på **språk** från **politikens** håll

Stefan Löfven: ”Den som kommer till Sverige och får stanna ska snabbt lära sig svenska och göra sig anställningsbar.” (*Aftonbladet*, 21/1, 2020)

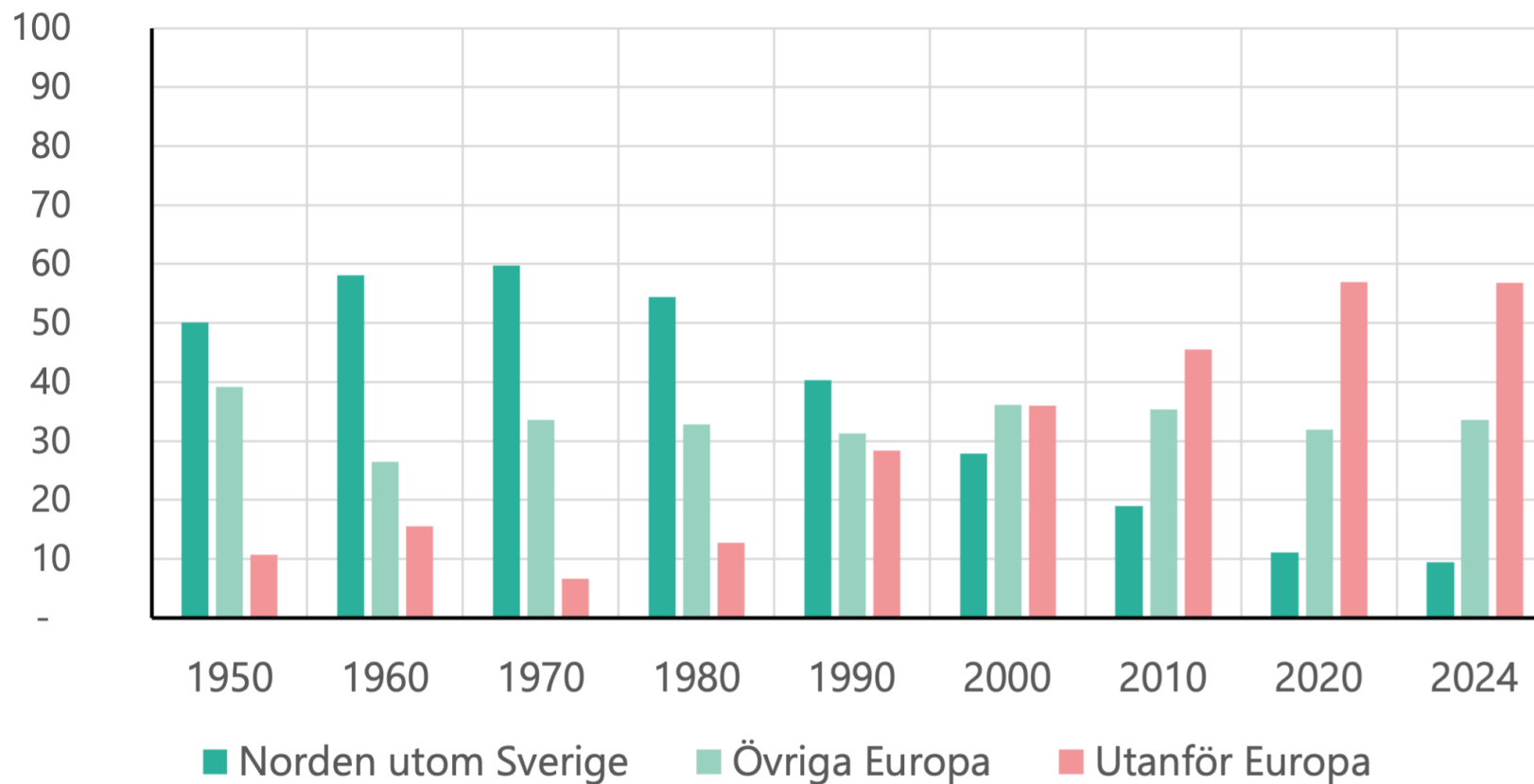
Magdalena Andersson: (*Dagens Nyheter*, 1/12 2023) ”När man kommer till Sverige så lär man sig svenska.”

Johan Pehrson: ”Det är fullt möjligt att lära sig svenska på ett år, på två år. Men nu sätter vi gränsen på tre år för att det ska vara tydligt att det bör man kunna klara av.” (*Svenska Dagbladet*, 2/3, 2024)

Introduktion

- I vilken mån är det möjligt att åstadkomma att individer ”snabbt” ska lära sig svenska?
- Vilka faktorer utgör **hinder** enligt forskningen?
- Hur hänger det ihop med invandringens sammansättning och arbetsmarknaden i just Sverige?
- Vi erbjuder ovanligt mycket språkundervisning i förhållande till andra länder - ändå är ”språk” ett kontinuerligt och växande problem
- Vilka slutsatser kan man dra i förhållande till **utbildningssektorn**, å ena sidan och **arbetsmarknaden**, å andra sidan?

Bakgrund - Invandring

Bakgrund - Utbildning

Tabell 4. Fördelning utbildningsnivå för utrikes respektive inrikes födda, befolkningen 25–64 år, 2022.

		Befolkning (antal)	För-gymnasial utb. (%)	Gymnasial utb. (%)	Efter-gymnasial utb. kortare än 3 år (%)	Efter-gymnasial utb. 3 år eller längre (%)	Uppgift om utbildning saknas (%)
Totalt	Totalt	5 356 989	10	41	16	30	3
Inrikes födda	Totalt	3 914 350	8	45	17	31	1
Utrikes födda	Totalt	1 442 639	17	31	14	29	9

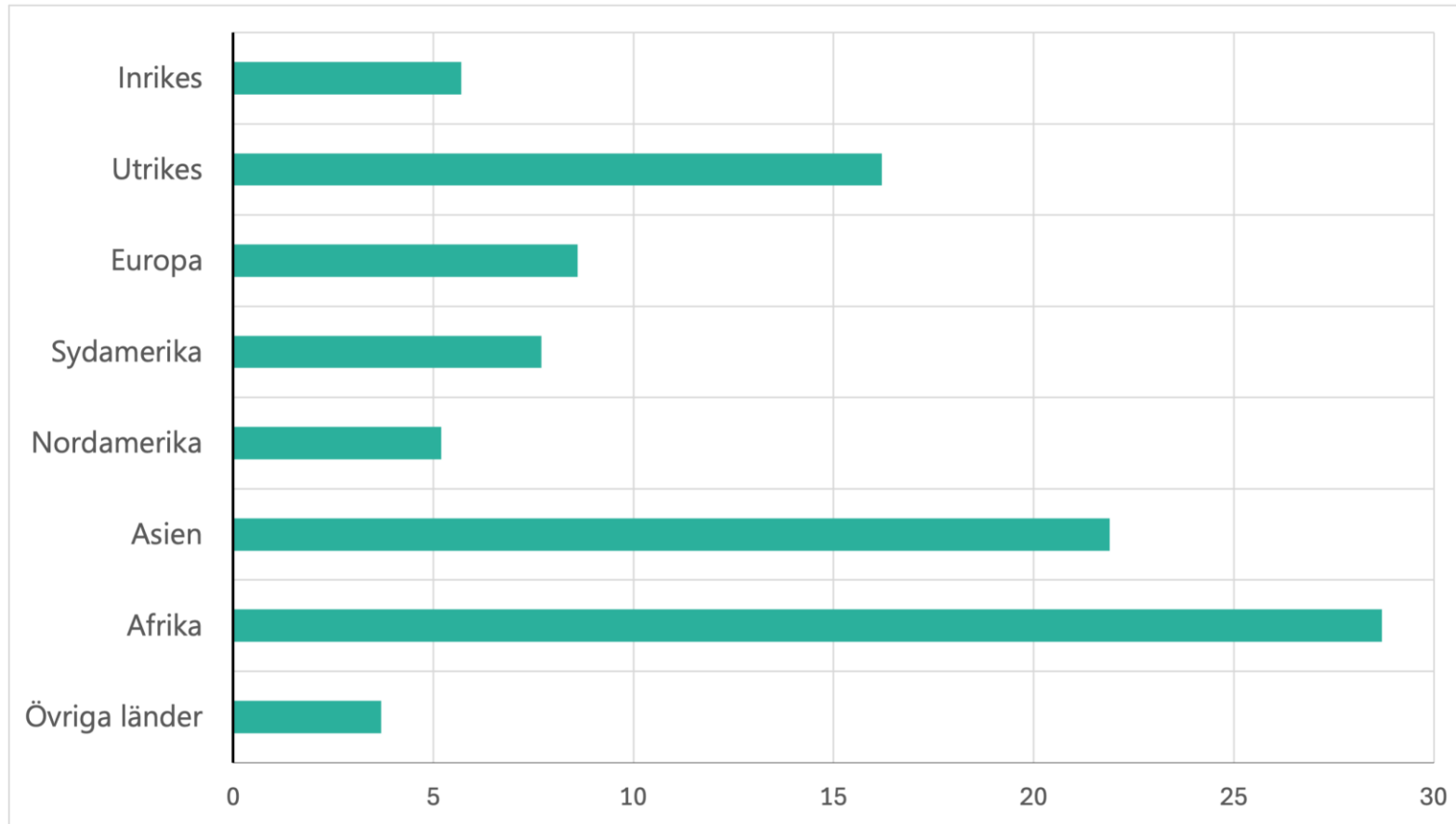
Källa: SCB

Tabell 5. Fördelning utbildningsnivå efter födelseregion bland utrikes födda i åldern 25–64 år, 2022.

	Befolkning (antal)	För-gymnasial utb. (%)	Gymnasial utb. (%)	Efter-gymnasial utb. kortare än 3 år (%)	Efter-gymnasial utb. 3 år eller längre (%)	Uppgift om utbildning saknas (%)
Norden utom Sverige	94 685	10	38	13	32	7
EU utom Norden	252 027	6	26	13	36	19
Europa utom EU och Norden	234 833	16	37	13	27	7
Utanför EU	857 155	21	30	15	27	8

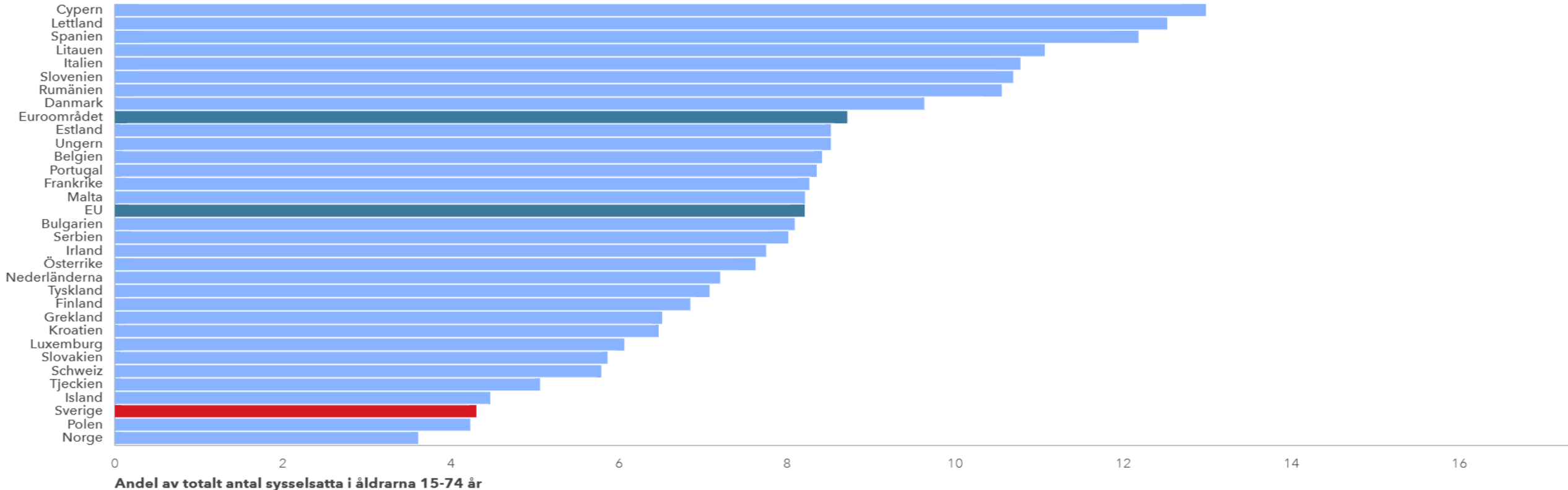
Källa: SCB

Bakgrund - Arbetsmarknad

Bakgrund - Arbetsmarknad

Andel anställda i yrken utan eller med låga utbildningskrav, år 2024

Källa: Eurostat via Macrobond

Bakgrund - SFI

Tabell 8. Genomsnittligt antal veckor för kurs i SFI som avslutats 2017–2022.

Kurs och studieväg	Kurs	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Studieväg 1	A	26	26	31	37	44	45
	B	36	34	37	46	54	57
	C	13	27	34	43	49	55
	D	14	23	28	35	41	44
Studieväg 2	B	26	27	29	34	38	37
	C	28	28	30	37	40	41
	D	12	21	26	32	35	36
Studieväg 3	C	25	26	29	32	35	34
	D	22	23	23	25	26	26

Källa: Jämförelsetal – Komvux (svenska för invandrare) -studieresultat

Tabell 9. Kursdeltagare kalenderåret 2022 som avslutat eller avbrutit kurserna 1A-1D samt totalt (alla kurser).

	Totalt antal	Andel avslutat med godkänt betyg	Andel avslutat utan godkänt betyg	Andel avbrutit kurs
Sfi	92 832	50	3	46
Kurs 1A	4 165	60	3	38
Kurs 1B	5 605	42	6	53
Kurs 1C	4 403	34	8	59
Kurs 1D	1 999	41	7	52

Källa: Skolverket

Andraspråksinläring

Tidigare mycket fokus på **ålder som förklaringsfaktor** (se t.ex. Abrahamsson & Hyltenstam, 2009)

Två klart försvårande faktorer:

- låg läs- och skrivkunnighet (litteracitet) och**
- hög språklig distans (cf. utbildningsnivån och ursprungsländerna)**

Begränsad forskning har bedrivits om hur läs- och skrivkunnighet påverkar språkinläring - fast många migranter i världen idag har låg läs- och skrivkunnighet

Bland praktiker har dock fenomenet varit känt länge: andelen deltagare på SFI med ingen skolbakgrund uppgick till **20 % redan 2002** (Franker, 2004)

Läs- och skrivkunnighet (litteracitet) och språkinläring

- Hur påverkar **litteracitet** språkinläring och hjärnan?
 - 1) Läs- och skrivkunnighet påverkar förmågan att **segmentera språkligt inflöde** (Morais m.fl. 1986; Alegría & Morais, 1995)
 - 2) Ett antal studier visar också att inlärare med låg läs- och skrivkunnighet **har svårare för att imitera okända sekvenser av ord** (Morais m.fl. 1979; Read m.fl. 1986).

Läs- och skrivkunnighet (litteracitet) och språkinläring

- 3) **Det fonologiska korttidsminnet påverkas av läs- och skrivkunnighet** (Baddeley, 2007).
- 4) Inte bara funktioner som är kopplade till läsning i hjärnan påverkas av litteracitet, men även **mer allmänna funktioner såsom uppmärksamhet, perception och inte minst arbetsminne. Det är troligt att detta påverkar inlärningsförmåga överlag (Rüsseler et al., 2021).**

Den största studien: Kurvers et al. (2015) (Nederländerna)

322 deltagare från 58 olika kurser i "basic literacy" med 50 olika lärare undersöktes

Gruppen bestod till 80 % av kvinnor, varav 60 % aldrig hade gått i skolan och resten gått i grundskolan varierande antal år.

De flesta kom från Afghanistan, Marocko, Somalia, Irak och Turkiet. Hela 45 % hade bott i Nederländerna i mer än 10 år.

Den största studien: Kurvers et al. (2015) (Nederländerna)

Studiens mål var att undersöka hur många studietimmar (*study load*) som krävdes för att nå tre olika mål:

- A ("läsa en kort text med enstaviga ord"),
- B ("läsa och fylla i ett formulär")
- C ("läsa ett brev från barnens skola").

30 % av deltagare nådde bara halvvägs upp till mål A efter 850 undervisningstimmar (ca 15 timmar per vecka i 12 månader eller 6-8 timmar i 24 månader).

Endast 11 % nådde upp till mål C och gjorde det efter ca 985 timmar.

Många behövde över 1000 timmar för att nå A och B och vissa behövde till och med 2000 timmar för att överhuvudtaget nå upp till A (ca 4 års undervisning!).

Språklig distans och språkinlärning

Schepens et al. (2020): effekten av modersmålet på muntlig språkfärdighet i ett sample på ca 50 000 deltagare. 62 olika förstaspråk ingick i studien.

- **Stark effekt av modersmålet** på uppnådd språknivå i talad nederländska.
- Personer med **somaliska** som förstaspråk hade lägst resultat medan personer med **tyska** som förstaspråk hade högst resultat. Enbart 5% av de **arabisktalande** har högre resultat än de 50% som hade lägst resultat bland de tysktalande.
- Beroende på språk, förklarar förstaspråksbakgrunden 28–69% av variationen i en förklaringsmodell som också tar hänsyn till ålder och generell utbildningsnivå. 80% av förstaspråkseffekten kan i sin tur förklaras av fonologiska, morfologiska och lexikala skillnader mellan språken (**ej kulturella faktorer alltså**).

Språklig distans, humankapital och språkinlärning

Van Hout & Van der Slik (2024) : Ansats att relatera språkforskning med ekonomisk forskning om språk. Studien tar dels fasta på teorin om humankapital, dels på de senaste årens nederländska studier om betydelsen av språklig distans. Humankapital mättes här genom måttet [Human Capital Index](#), som mäter humankapital på landsnivå.

2 miljoner deltagare från ett antal länder i världen som gjort samma test i engelska som främmandespråk

51 procent av variationen i resultaten kunde förklaras enbart genom landets humankapitalnivå och förstaspråkens språkliga distans till engelska.

Språklig distans, humankapital och språkinläring

Slutsatser av studien är att:

- mottagarländer måste bygga ut sina utbildningsinstitutioner avsevärt -vara beredda på att ge både mer intensiv språkundervisning**
- ge undervisning som är speciellt utformad utifrån olika modersmålstalares behov.**

Van Hout och van der Slik föreslår dock inte hur dessa pedagogiska innovationer ska se ut. Inte heller närmar de sig någon lösning på problemet med humankapitalets påverkan.

Språklig distans, humankapital och språkinlärning

Gujord (2023) över 10 000 deltagare (n=10 155) som skrivit Norskeprøve, ett prov på A2-nivå som idag används för ansökan om norskt medborgarskap.

Studien visar, precis som de nederländska studierna om modersmålets betydelse, att **inlärare med germansk språkbakgrund har en signifikant högre chans att få bra resultat på provets alla olika delar**. Kunskap i ytterligare ett germanskt språk, engelska, påverkade också resultat i en signifikant positiv riktning. Även **tidigare utbildningsnivå** påverkade resultaten.

Regardless of how motivated learners are, having received little or no education in their home country puts them in a difficult position, and the resulting path towards a functional level in the L2 is long. (Gujord, 2023: 243)

Undervisningsmetoder som ger bättre resultat?

Systematisk översikt (Piccinin & Dal Maso, 2021)

- **Phonics-undervisning** (*whole-part-whole* approach)
- Grundläggande läs- och skrivundervisning **på modersmålet**
- Starkt fokus på **mundlig färdighet** och koppling till världen utanför klassrummet

Undervisningsmetoder som ger bättre resultat?

- **Matz Dahlberg med flera (2023), DELMI-rapport**
- Tidig och intensiv insats som riktades till nyanlända flyktingar med kort formell utbildning (från studieväg 1 och studieväg 2 på SFI) i Göteborg.
- Insatsen implementerades i Göteborg under åren 2016–2020 och byggde på ett tätt samarbete mellan Arbetsförmedlingen i Göteborg, Göteborgs stad, och fastighetskoncernen Förvaltnings AB Framtiden.
- Merparten av deltagarna hade **grundskola som högsta avslutade utbildning** från sitt hemland (n=57). Aktiviteterna genomfördes **intensivt och kort efter att uppehållstillståndet beviljats**.
- Insatsen innehöll **intensiv språkträning, handledd arbetspraktik, och hjälp med matchning till arbete**.
- **Språkutbildningen omfattade 40 timmar per vecka** och pågick under tre månader, att jämföra med 15 timmar i veckan som ordinarie SFI håller (utspritt under en längre tid).

Undervisningsmetoder som ger bättre resultat?

- Efter tre månader påbörjades en arbetspraktik som pågick under ytterligare sex månader. Resultaten visar att **sysselsättningen påverkades starkt positivt.**
- De dokumenterade **språkkunskaperna** förbättrades av insatsen.
- Andelen med betyg från någon av SFI-kurserna var betydligt högre i behandlingsgruppen (de som deltog i insatsen) än i jämförelsegruppen.
- Denna effekt var lika tydlig för män som för kvinnor.
- Resultaten från denna integrationsinsats pekar på betydelsen av att **intensifiera SFI** och att **kombinera språkstudierna med arbetspraktik.**

Arbetsmarknadsåtgärder som ger resultat?

- Nordheim & Huijts (2023): Arbetsmarknadspolitiska åtgärders effekt på individer med låg läs- och skrivkunnighet
- 139 499 individer i 25 OECD-länder
- Resultat:
- **Inget** positivt samband mellan nuvarande arbetsmarknadspolitiska insatser med arbetslivsdeltagande, hälsa och möjligheter till praktik i de ingående länderna.

Arbetsmarknadsåtgärder som ger resultat?

- Sverige sticker ut när det gäller fler samband. Trots sin omfattande arbetsmarknadspolitik uppvisar **Sverige starkast negativt samband** med variabeln ”**står utanför arbetsmarknaden**” (‘out of the labour force’) av de ingående länderna när det gäller individer med låg läs- och skrivkunnighet. Sverige har även **lägst jobbtillfredsställelse** för individer med låg läs- och skrivkunnighet

Slutsatser gällande *utbildning*

- Grundläggande läs- och skrivinlärning bör ges direkt på **modersmålet** om möjligt. Modersmåslärarna i svenska skolan är här en viktig resurs som vi bör använda oss än mer av. Modersmåslärare bör vidareutbildas i evidensbaserad **grundläggande läs- och skrivträning**. Mer samordning mellan skolor och SFI-skolor vore önskvärt.
- Obligatorisk utbildning i **phonics-modellen för grundläggande läs- och skrivträning** för nuvarande och alla blivande SFI-lärare. (baserat på Piccinin & Dal Masos systematiska översikt från 2021)
- **Obligatorisk kartläggning av litteracitet** på SFI och *analys av avhopp* från utbildningen.
- Mer **intensiv SFI-utbildning i kombination med yrkespraktik** (utöka antalet timmar per vecka avsevärt, se Dahlberg med flera, 2023).

Slutsatser gällande arbetsmarknad

- Fler **enkla jobb** behövs som inte kräver mer än grundläggande läs – och skrivkunnighet. Det sammanpressade löneläget i Sverige gör arbetsmarknadsetablering svårare för migranter med svag läs- och skrivförmåga (se Bussi & Pareliussen, 2017).
- En översyn bör göras av **behov av språkkunskaper på arbetsmarknaden** – när och var är språkkunskaper viktiga och varför? Finns det mer utrymme för språksvaga? Kan man arbeta mer i team, där det finns utrymme för individer med lägre språkkunskaper? Kan AI öppna nya dörrar för stöd i kommunikation?

Till sist...

Begränsad kunskap i dagsläget om hur vi ska hantera **lågutbildade med avlägsna modersmål**– mer forskning behövs.... snabbt!

Att ta igen en stor del av skolgången senare i livet är – inte oväntat - en mycket mödosam resa med oklar utgång.

Det är angeläget att detta kunskapsläge tas i beaktande vid utformningen av morgondagens politik i Sverige – både när det gäller utbildning och arbetsmarknad.

Tack!

@FannyFLundell

fanny.forsberg.lundell@ratio.com

RATIO

Näringslivets
forskningsinstitut

Camilla Berner

Projektledare och utvecklingsledare
Vuxenutbildning Stockholm

Förutsättningar för en framgångsrik läs- och skrivinlärning

- Kognitionsvetenskapens roll i undervisning och lärande
 - hjärnan, minnet och mindset
- Den fysiska lärmiljön som stöd för undervisning och lärande
- Strukturerat arbete med metoder för läsning

Kognitionsvetenskap

- Vill förstå hur
 - vi bearbetar och lagrar information.
 - perception och uppmärksamhet fungerar.
 - vi löser problem.
- Plasticitet – hjärnan kan bygga nytt!
- Minnet – retrieval practice (återkallning) Läs mer: Kate Jones
- Är du statisk eller dynamisk? Läs mer: Carol Dweck

Fysisk lärmiljö som stöd för lärande

- Miljön som den tredje pedagogen
- Reggio Emilia i vuxenutbildningen
- Minska distraktion och öka möjligheterna till kommunikation

Litteracitetsutveckling

- Kompetensutveckling för mer metodbaserat arbete med läsutvecklingen.
 - Simple way of reading
 - Phonics
 - Interventioner – RTI
 - Det muntliga förstLäs mer: Hallin & Fälth

- Nya kursplaner för sfi och tidsbegränsning

Cecilia Eliaeson

Verksamhetsutvecklare och utvecklingsledare
Vuxenutbildning Stockholm

Framgångsfaktorer för att skapa yrkesutbildningar inom komvux efter SFI studieväg 1

Metod: tidigare studier och projektrapporter samt intervjuer och workshops med arbetsgivare, rektorer, yrkeslärare, APL –och språkpraktikanskaffare, jobbcoacher, SYV och projektledare.

- **Pilot:** Köksbiträde för elever som läst SFI studieväg 1 D på SHR
- **Studiebesök:** Komvux Uddevalla, TAMU Danmark, Skeppsholmens fh/Second Chance School, APL-besök.

Frågeställning: Framgångsfaktorer som visar vad komvux och arbetsgivare behöver göra för att elever ska vilja, kunna och klara av en yrkesutbildning efter studieväg 1 D och bli anställningsbara?

Framgångsfaktorer på skolnivå (komvux)

Yrkeskoppling och studieförberedande/motiverande insatser på SFI före utbildningen. Röd tråd för eleverna mellan SFI och yrkesutbildning. Språkpraktik under SFI inom ett område eleverna är intresserade av fyller dubbla syften.

Bjud in arbetsgivarna när yrkesutbildningen ska tas fram, för att skapa rätt förutsättningar, förståelse och förväntningar på skola och arbetsgivare.

Arbeta holistiskt och individnära under yrkesutbildningen. Se individen!

Använda konkret, visuell och muntlig pedagogik med tydlig yrkeskoppling. Jobba med centrala begrepp inom yrkesspråket. Tydlig koppling APL - skola.

Förbered eleverna på förväntningar från arbetslivet. Hjälp APL-företagen att förstå elevernas/individernas förutsättningar och behov.

Framgångsfaktorer på arbetsgivarnivå

- Engagera sig långsiktigt och strukturerat för integration och kompetensförsörjning.
- Engagera sig tidigt i utvecklingen av yrkesutbildningar inom komvux för att ge och få förståelse för såväl elevernas, skolans och arbetsgivarnas behov och förutsättningar.
- Se APL-handledarskapet som ett kvalitets-och integrationsarbete samt möjlig karriärväg. Stolthet!
- Lyhörda och intresserade av kulturell mångfald, språkinläring, begreppsförståelse, elevens behov och förutsättningar samt försöker individanpassa under APL-tiden.
- Skapa trygghet och förutsägbarhet för eleverna. Korta instruktioner, repetition, regelbunden reflektion och handledning. Hela arbetsplatsen är engagerad, inte bara handledaren. Social inkludering.

Framgångsfaktorer på organisatorisk och systemnivå

Yrkesutbildningar behöver integrera yrkessvenska med APL på ett tydligt och konkret sätt - lärande sker snabbare i kontext.

Tidiga och noggranna kartläggningar-rätt stöd från start för eleven.

Utveckla behörighetskraven till yrkesutbildningar. Hur visas och bedöms förutsättningar att klara en yrkesutbildning för denna målgrupp?

Helhetssyn på individen-språk, hälsa, ekonomi och familjesituation behöver beakta.

Skapa ekonomisk förutsägbarhet och långsiktighet för eleverna under studietiden.

Strukturerad och nära samverkan mellan komvux, myndigheter och arbetsgivare för att ge individen bästa möjliga förutsättningar att vilja, kunna och klara en yrkesutbildning efter studieväg 1 och få hållbar anställning.

Tack för att du varit med oss digitalt idag!

Hör gärna av dig till oss om du vill veta mer om vårt arbete.

Lisa Alm

lisa.alm@edu.stockholm.se

Camilla Berner

camilla.2.berner@edu.stockholm.se

Cecilia Eliaeson

cecilia.eliaeson@edu.stockholm.se

Slutrapporten
kommer i
september!

Stockholms
stad

Medfinansieras av
Europeiska unionen

PAUS –
återsamling vid borden klockan 15.

Gruppvisa samtal vid borden till 15.45.

Del 2 – gruppvisa samtal

- Tid: 15.00 – 15.45
- Börja med en kort reflektionsrunda runt bordet – vad fastnade hos dig under del 1?
- Förstudien tar gärna emot inspel och tankar utifrån just din yrkespraktik om det som vi presenterat idag. Det kan hjälpa oss att fördjupa och bredda våra analyser i slutfasen av vårt arbete.
- Bygg gärna vidare på era reflektioner i första rundan eller utgå från följande frågor:
 - Hur kan undervisningen bättre anpassas efter kunskapen om betydelsen av språklig distans? Vad kan man göra för att kompensera för den ökade svårigheten?
 - Vad tror ni om förslaget av att använda er mer av phonics? Hur ser det ut idag i praktiken?
 - Hur tänker ni kring målkonflikten mellan att få god tid på sig att lära sig språket i sin takt och att snabbt komma ut på arbetsmarknaden? För- och nackdelar?
 - Hur kan komvux förbereda arbetsgivarna på elevernas förutsättningar och behov på ett bättre sätt än idag? Vad behöver komvux veta av arbetsgivarna för att förbereda eleverna på bästa sätt inför praktik och APL?

Korta reflektioner från grupperna

Hör gärna av dig till oss!

Lisa Alm

lisa.alm@edu.stockholm.se

Camilla Berner

camilla.2.berner@edu.stockholm.se

Cecilia Eliaeson

cecilia.eliaeson@edu.stockholm.se

TACK!

Slutrapporten
kommer i
september!